

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Блага В.В., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Гелевера Є.М., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Хорошилова І.О., канд. екон. наук, доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Постановка проблеми. В нових умовах системної кризи інноваційне підприємництво виступає в якості основоположної гілки розвитку суспільства, стаючи чинником забезпечення безпеки національної економіки. У зв'язку з цим перед нашою країною стоїть основне завдання посилити розвиток інноваційного підприємництва, збільшити приплив інвестицій в інноваційні галузі господарської діяльності, забезпечити ефективне впровадження інновацій і захист прав власності, включаючи інтелектуальну, сформувати умови для творчої реалізації особистості і підвищення якості життя.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Відомі економісти вважають, що за рівнем розвитку підприємництва можна оцінювати здатність країни адаптуватися до кризових явищ у зовнішньому та внутрішньому середовищі. Традиційно значимість малого і середнього підприємництва для країни обґрунтовується економічними, соціальними та психологічними мотивами: вклад в економіку країни, створення нових робочих місць, соціальна стабільність за рахунок самозайнятості, відповідальність громадян за власне благополуччя та своєї родини, ініціативність [1-5]. Рівень розвитку підприємництва в різних країнах порівнюється з різними інтегральними показниками – індексами, які є відображенням думки підприємців конкретної країни щодо поточної економічної ситуації, актуальних загальноекономічних і галузевих проблем. Найбільш часто використовуються такі індекси: індекс підприємницької впевненості [6], український індекс корпоративної рівності [7], індекс очікувань ділової активності [8], рейтинг «Ведення бізнесу» (Doing Business) [9]. Глобальний моніторинг підприємництва (GEM) розглядає відношення до підприємництва як віддзеркалення загального сприйняття населенням можливості займатися підприємницькою діяльністю і оцінку індивідами своїх підприємницьких здібностей [10].

Невирішені складові загальної проблеми. В сучасних умовах, коли економіки країн світу знаходяться в кризі, особливу роль набуває фактор інноваційного підприємництва, який сприяє економічному зростанню, отриманню нової продукції. Перехід на інноваційний шлях розвитку передбачає створення ефективних механізмів взаємодії між державою, бізнесом

і суспільством, спрямованих на координацію зусиль всіх сторін, врахування інтересів підприємництва та різних соціальних груп суспільства при проведенні інноваційної політики, тому актуальність визначення ефективності спільної дії по формуванню інноваційного підприємництва наразі є беззаперечною.

Формулювання цілей статті. Дослідити та визначити наявність синергетичного ефекту спільної діяльності інвесторів і виконавців інвест-проектів в контексті розвитку інноваційного підприємництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. На практиці підприємства стикаються з жорсткою конкуренцією, що не завжди є добросовісною та чесною. При цьому вони намагаються вижити, використовуючи інтелектуальні важелі, за рахунок чого отримують деякі конкурентні переваги і визнають ефективність своєї інноваційної діяльності. Звичайно, цей шлях нелегкий і в нашій країні не склалася, на жаль, сформована технологія створення та розвитку інноваційного середовища в глобальному виробничому масштабі. Тому протягом ряду років продовжує залишатися завдання підвищення ефективності науково-технічних досягнень, формування власної інтелектуальної бази досліджень і розробок, яка дозволить істотно підвищити конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Варто відзначити, що незважаючи на достатньо високий інтелектуальний і людський потенціал України в розрізі можливостей нових розробок, НДДКР, вітчизняні підприємства не приділяють належної уваги необхідності інвестування інноваційного розвитку бізнесу, розвитку інтелектуального капіталу підприємств, що доводить недосконалість системи довгострокової стратегічної орієнтації підприємств і є важливим моментом в питанні підвищення інноваційної активності підприємств.

В питанні оцінки інноваційного потенціалу підприємства пріоритетним є встановлення взаємозв'язку впливу інноваційного потенціалу на ключові показники діяльності підприємства, а не оцінка як така його в якісному або кількісному вигляді. Встановлення домінуючих елементів інноваційного потенціалу за силою впливу на показники чистого прибутку або ринкової капіталізації дозволяє підприємству орієнтуватися при формуванні стратегії інноваційного розвитку підприємства в цілому.

Розвиток інноваційного підприємництва не може бути ефективним без управління процесом формування атмосфери довіри між всіма учасниками бізнес-процесу – від інвесторів до споживачів інноваційного продукту. В цьому контексті цікавим виявляється практичне використання шкали рангової оцінки рівня довірчих відносин, що складаються між інвесторами та менеджментом організацій, а також між компаніями і споживачами. В даний час показник прибутковості від інвестицій, що спрямовуються на розвиток інновацій – ROI, враховує лише зовнішні чинники, що виникають при здійсненні ринкових відносин, і не враховує вплив внутрішніх факторів, які чинять на нього істотний вплив. Перш за все, це стосується довіри, що має місце у відносинах між усіма учасниками бізнес-процесів.

Оскільки стратегія фірми завжди несе в собі рішення завдань її інноваційного розвитку, тактика – вирішення цих завдань в поточному періоді часу. Їх зв'язок неможливий без забезпечення достатнього рівня довірчих відносин (довіри) між стейкхолдерами, до яких в першу чергу відносяться інвестори, менеджмент фірми, а також споживачі її продукції. Не менш важливим є сталий рівень довіри між менеджерами та виконавцями проекту, який найчастіше є прихованим потенціалом фірми (від інвестора), але який в більшості випадків є вирішальним фактором при виконанні договірних зобов'язань фірми. Довіра є тією важливою ланкою, яка забезпечує безперебійність виконання робіт від інноваційної ідеї до її втілення в економічний продукт, який затребуваний ринком.

Менеджери (тактики) повинні організувати виконання стратегічно визначених завдань. Для цього вони створюють необхідні колективи (групи) виконавців, розробляють планові завдання, мотивують, координують і перевіряють виконання поставлених завдань. Але економічна ефективність виконання цих класичних принципів управління неможлива без створення атмосфери довіри між керівниками (лінійними менеджерами) і працівниками – виконавцями зазначених планів (другий рівень довіри).

Очевидно, що рівень інвестицій, вкладених у виконання інноваційного проекту, залежить не тільки від його складності і ресурсоємності, а й від того, як і ким буде організовано його виконання. Тобто від того, який конкретний менеджер очолить цей проект. Вибір такого менеджера в переважній кількості випадків ґрунтується на тому рівні довіри, який відчуває інвестор (підприємець) до цього фахівця. Саме це робить істотний вплив на вибір величини інвестицій (C – Cost of investment – інвестиційні витрати), які підприємець готовий вкласти у виконання конкретного проекту. При цьому, ці два рівня довіри тісно між собою пов'язані, так як інвестори, як правило, або вже добре знайомі з компанією, яку кредитують, або, перш ніж вкласти в даний бізнес-проект свої кошти, її уважно і глибоко вивчають.

Розвинений рівень довіри призводить до синергетичного ефекту, коли ефективність спільної діяльності інвесторів і виконавців інвест-проектів стає вище, ніж просте додавання їх фактичних можливостей. Отже, для оцінки впливу рівня довіри між партнерами на передбачувану прибутковість від інвестицій необхідно до укладення угоди крім даних, що традиційно враховуються при оцінці очікуваної прибутковості ROI, брати до уваги вплив на даний показник сформованого рівня довіри як між інвесторами та менеджментом організацій, так і між організацією і споживачами її продукції.

Висновки з проведеного дослідження. У статті визначено й обґрунтовано наявність синергетичного ефекту спільної діяльності інвесторів і виконавців інвест-проектів в контексті розвитку інноваційного підприємництва. Сьогодні все більше вітчизняних бізнесменів розуміє, що успіх в бізнесі багато в чому залежить від правильно збудованих довірчих відносин між партнерами по бізнесу. Це вигідно з усіх боків – і з позицій часу виконання, і з фінансових позицій, і з позицій стратегічного розвитку бізнесу.

Перелік посилань

1. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ. Вінниця, 2008. 397 с.
2. Вакуленко В. О. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. 2011. № 1. С. 52–56.
3. Ковальська Л. Л. Таран С. Ф. Інноваційне підприємництво регіону: сутність та характеристика. *Економічний форум*. 2019. № 1(3). С. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-3-10>.
4. Бутенко А. І., Лазарева Є. В. Інноваційна спроможність суб'єктів підприємницької діяльності: монографія. Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. Одеса: Фенікс, 2007. 108 с.
5. Драчук Ю. З. Пропозиції щодо підвищення ефективності розвитку інноваційного підприємництва в Україні. *Економіка. Управління. Інновації*. 2015. Випуск № 3 (15) : сайт URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eui_2015_3_8.pdf.
6. Чи легко вести бізнес в Україні? : сайт URL: <https://ua.112.ua/mnenie/chy-lehko-vesty-biznes-v-ukraini-512891.html> (дата звернення : 25.10.2020).
7. Український індекс корпоративної рівності : сайт URL: <https://cei.org.ua/> (дата звернення : 25.10.2020).
8. Національний банк запровадив щомісячний індекс очікувань ділової активності : сайт URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zaprovadiv-schomisyachniy-indeks-ochikuvan-dilovoyi-aktivnosti> (дата звернення : 25.10.2020).
9. Україна в рейтингу Doing Business : сайт URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019> (дата звернення : 28.10.2020).
10. Глобальний моніторинг підприємництва (GEM) : сайт URL: <https://www.gemconsortium.org/> (дата звернення : 5.11.2020).

References

1. Zyanko, V. V. (2008), *Innovative entrepreneurship: essence, mechanisms and forms of development: a monograph [Innovatsiine pidpriemnytstvo: sutnist, mekhanizmy i formy rozvytku: monohrafiia]*, Vinnytsia: UNIVERSE, Vinnytsia, 397 p.
2. Vakulenko, V. O. (2001), Development of innovative entrepreneurship in Ukraine [Rozvytok innovatsiinoho pidpriemnytstva v Ukraini], *Problems of innovation and investment development*, No 1, P. 52–56.
3. Kovalska, L. L. Taran, S. F. (2019), Innovative entrepreneurship of the region: essence and characteristics [Innovatsiine pidpriemnytstvo rehionu: sutnist ta kharakterystyka], *Economic forum*, No 1 (3), P. 61–66. DOI: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-3-10>.

4. Butenko, A. I., Lazareva, E. V. (2007), *Innovative capacity of business entities: a monograph [Innovatsiina spromozhnist subiektiv pidpriemnytskoi diialnosti: monohrafiia]*, Institute of Market Problems and Economic and Environmental Research of the National Academy of Sciences of Ukraine, Odessa: Phoenix, 108 p.

5. Drachuk, Yu. Z. (2015), Proposals to increase the efficiency of innovative entrepreneurship in Ukraine [Propozytsii shchodo pidvyshchennia efektyvnosti rozvytku innovatsiinoho pidpriemnytstva v Ukraini], *Economy. Management. Innovations*, Issue No 3 (15), available at : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/eui_2015_3_8.pdf .

6. Is it easy to do business in Ukraine? [Chy lehko vesty biznes v Ukraini?], available at : <https://ua.112.ua/mnenie/chy-lehko-vesty-biznes-v-ukraini-512891.html> (last accessed 25.10.2020).

7. Ukrainian index of corporate equality [Ukrainskyi indeks korporatyvnoi rivnosti], available at : <https://cei.org.ua/> (last accessed 25.10.2020).

8. The National Bank has introduced a monthly index of business activity expectations [Natsionalnyi bank zaprovadyv shchomisiachnyi indeks ochikuvan dilovoi aktyvnosti], available at : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zaprovadiv-schomisyachnyi-indeks-ochikuvan-dilovoyi-aktivnosti> (last accessed 25.10.2020).

9. Ukraine in the Doing Business rating [Ukraina v reitynhu Doing Business], available at : <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=05376d6c-3772-4027-ac6f-73e33e2905a8&title=DoingBusiness2019> (last accessed 28.10.2020).

10. Global Entrepreneurship Monitoring (GEM) [Hlobalnyi monitorynh pidpriemnytstva (GEM)], available at : <https://www.gemconsortium.org/> (last accessed 5.11.2020).

РЕФЕРАТИ РЕФЕРАТЫ ABSTRACTS

УДК 330.341.1; JEL Classification: O30

Блага В.В., Гелеверя Є.М., Хорошилова І.О. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Мета: дослідити та визначити наявність синергетичного ефекту спільної діяльності інвесторів і виконавців інвест-проектів в контексті розвитку інноваційного підприємництва. **Методика дослідження:** метод математичної статистики – для обробки та аналізу вихідних даних, виявлення тенденцій вихідних даних, виявленні тенденцій та закономірностей в зміні показників, що аналізуються, обґрунтування отриманих результатів; аналіз та узагальнення існуючих підходів щодо оцінки ефективності спільної діяльності інвесторів і виконавців інвест-проектів. **Результати дослідження:** Доведено, що в питанні оцінки інноваційного потенціалу підприємства пріоритетним є встановлення взаємозв'язку впливу інноваційного потенціалу на ключові показники

діяльності підприємства, а не оцінка як така його в якісному або кількісному вигляді. Встановлення домінуючих елементів інноваційного потенціалу за силою впливу на показники чистого прибутку або ринкової капіталізації дозволяє підприємству орієнтуватися при формуванні стратегії інноваційного розвитку підприємства в цілому. **Наукова новизна:** удосконалені методичні підходи щодо оцінки ефективності спільної діяльності інвесторів і виконавців інвест-проектів за рахунок доповнення їх оцінкою рівня довіри як між інвесторами та менеджментом організацій, так і між організацією і споживачами її продукції, що дає можливість більш точно визначити передбачувану прибутковість від інвестицій. **Практична значущість:** визначено та обгрунтовано рекомендації щодо практичного використання шкали рангової оцінки рівня довірчих відносин, що складаються між інвесторами та менеджментом організацій, а також між компаніями і споживачами. В даний час показник прибутковості від інвестицій, що спрямовуються на розвиток інновацій – ROI, враховує лише зовнішні чинники, що виникають при здійсненні ринкових відносин, і не враховує вплив внутрішніх факторів, які чинять на нього істотний вплив. Перш за все, це стосується довіри, що має місце у відносинах між усіма учасниками бізнес-процесів.

Ключові слова: інноваційне підприємництво; інноваційна активність; інноваційний потенціал; синергетичний ефект.

УДК 330.341.1; JEL Classification: O30

Благая В.В., Гелеверя Е.М., Хорошилова И.А. РАЗВИТИЕ ИННОВАЦИОННОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УСЛОВИЯХ КРИЗИСА

Цель: исследовать и определить наличие синергетического эффекта совместной деятельности инвесторов и исполнителей инвест-проектов в контексте развития инновационного предпринимательства. **Методика исследования:** метод математической статистики – для обработки и анализа исходных данных, выявления тенденций исходных данных, выявления тенденций и закономерностей в изменении анализируемых показателей, обоснования полученных результатов; анализ и обобщение существующих подходов к оценке эффективности совместной деятельности инвесторов и исполнителей инвест-проектов. **Результаты исследования:** доказано, что в вопросе оценки инновационного потенциала предприятия приоритетным является установление взаимосвязи влияния инновационного потенциала на ключевые показатели деятельности предприятия, а не оценка его в качественном или количественном виде. Установление доминирующих элементов инновационного потенциала по силе воздействия на показатели чистой прибыли или рыночной капитализации позволяет предприятию ориентироваться при формировании своей стратегии инновационного развития в целом. **Научная новизна:** усовершенствованы методические подходы к оценке эффективности совместной деятельности инвесторов и исполнителей

инвест-проектов за счет дополнения их оценкой уровня доверия как между инвесторами и менеджментом организаций, так и между организацией и потребителями ее продукции, что позволяет более точно определить предполагаемую доходность от инвестиций. **Практическая значимость:** определены и обоснованы рекомендации по практическому использованию шкалы ранговой оценки уровня доверительных отношений, складывающихся между инвесторами и менеджментом организаций, а также между компаниями и потребителями. В настоящее время показатель доходности от инвестиций, направляемых на развитие инноваций – ROI, учитывает лишь внешние факторы, возникающие при осуществлении рыночных отношений, и не учитывает влияние внутренних факторов, оказывающих на него существенное влияние. Прежде всего, это касается доверия, которое возникает в отношениях между всеми участниками бизнес-процессов.

Ключевые слова: инновационное предпринимательство; инновационная активность; инновационный потенциал; синергетический эффект.

UDC 330.341.1; JEL Classification: O30

Blaga V.V., Geleverya Ye.M., Khoroshilova I.A. DEVELOPMENT OF INNOVATIVE ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF THE CRISIS

Purpose: to investigate and determine the existence of a synergistic effect of joint activities of investors and executors of investment projects in the context of the development of innovative entrepreneurship. **Methodology of research:** method of mathematical statistics – for processing and analysis of initial data, revealing of tendencies of initial data, revealing of tendencies and regularities in change of the analyzed indicators, substantiation of the received results; analysis and generalization of existing approaches to assessing the effectiveness of joint activities of investors and executors of investment projects. **Findings:** It is proved that in the issue of assessing the innovation potential of the enterprise, the priority is to establish the relationship between the impact of innovation potential on key performance indicators of the enterprise, rather than assessing it qualitatively or quantitatively. Establishing the dominant elements of innovation potential by the strength of the impact on net profit or market capitalization allows the company to focus on the formation of its strategy of innovative development as a whole. **Originality:** improved methodological approaches to assessing the effectiveness of joint activities of investors and executors of investment projects by supplementing their assessment of the level of trust both between investors and management of organizations and between the organization and consumers of its products, which allows to more accurately determine the expected return on investment. **Practical value:** identified and substantiated recommendations for the practical use of the scale of rating of the level of trust, which is formed between investors and management of organizations, as well as between companies and consumers. Currently, the rate of return on investment aimed at the development of innovation - ROI, takes into account only external factors arising from the implementation of market relations, and does not take into account the influence of internal factors that have a significant impact on it.

First of all, it concerns the trust that takes place in the relationship between all participants in business processes.

Key words: innovative entrepreneurship; innovation activity; innovation potential; synergistic effect.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Блага Вікторія Вікторівна – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри економіки і підприємництва, м. Харків, Україна; e-mail: blagavikvik@meta.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8386-0767>. Моб. (050) 610-10-14.

Благая Виктория Викторовна – кандидат экономических наук, доцент, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, доцент кафедры экономики и предпринимательства, г. Харьков, Украина.

Blaga Viktoriya – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor of Department of Economics and Entrepreneurship, Kharkiv, Ukraine.

Гелеверя Євгеній Михайлович – кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний університет будівництва та архітектури, доцент кафедри економіки, м. Харків, Україна; e-mail: geleverya@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1413-6529>. Моб. (067) 732-41-37.

Гелеверя Евгений Михайлович – кандидат экономических наук, доцент, Харьковский национальный университет строительства и архитектуры, доцент кафедры экономики, г. Харьков, Украина.

Geleverya Yevgeniy – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National University of Construction and Architecture, Associate Professor of Department of Economics, Kharkiv, Ukraine.

Хорошилова Ірина Олександрівна – кандидат економічних наук, Харківський національний автомобільно-дорожній університет, доцент кафедри обліку та оподаткування, м. Харків, Україна; e-mail: hia23@ukr.net; ORCID: <https://orcid.org/0000-00015343-5161>. Моб. (050) 307-97-03.

Хорошилова Ирина Александровна – кандидат экономических наук, Харьковский национальный автомобильно-дорожный университет, доцент кафедры учета и налогообложения, г. Харьков, Украина.

Khoroshilova Irina – PhD in Economics, Kharkiv National Automobile and Highway University, Associate Professor of Department of Accounting and Taxation, Kharkiv, Ukraine.